

Věc C-326/22

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

13. května 2022

Předkládající soud:Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie
(Polsko)**Datum předkládacího rozhodnutí:**

18. března 2022

Žalobkyně:

Z. sp. z o.o.

Žalovaná:

A. S.A.

Předmět původního řízení

Návrh, aby žalovaná (banka) předložila smlouvy o spotřebitelském úvěru, které jsou podle názoru žalobkyně nezbytné k tomu, aby mohla vůči žalované uplatnit případné nároky na vrácení neúrokových nákladů úvěru.

Předmět a právní základ předběžné otázky

Výklad čl. 16 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. 2008, L 133, s. 66); článek 267 SFEU.

Předběžná otázka

Musí být čl. 16 odst. 1 směrnice 2008/48 v kontextu zásady efektivity unijního práva vykládán v tom smyslu, že spotřebitel nebo podnikatel, na kterého spotřebitel převedl svá práva vyplývající z tohoto ustanovení směrnice, může na

jeho základě požadovat, aby mu věřitel poskytl vyhotovení smlouvy (jakož i smluvní podmínky, které jsou součástí smlouvy) a informaci o splácení úvěru, které jsou nezbytné jednak pro ověření správného výpočtu částek vyplacených spotřebiteli jako zpětná úhrada poměrné části celkových nákladů úvěru v souvislosti s jeho předčasným splacením a jednak pro podání žaloby na případné vrácení těchto částek?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva a judikatura Soudního dvora

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS: čl. 16 odst. 1

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. června 1990, Factortame a další, C-213/89, EU:C:1990:257.

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

- 1) Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (zákon ze dne 12. května 2011 o spotřebitelském úvěru (Dz.U. 2022, č. 246), dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“: čl. 49 odst. 1 a 2
- 2) Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (zákon ze dne 17. listopadu 1964 – občanský soudní řád (Dz.U. 2021, č. 1805), dále jen „občanský soudní řád“: čl. 19 odst. 1, čl. 98 odst. 1, čl. 130 odst. 1 a 2, čl. 130^{1a} odst. 1 až 3, čl. 187 odst. 1 bod 1 a článek 248.
- 3) Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (zákon ze dne 23. dubna 1964 – občanský zákoník (Dz.U. 2020, č. 1740), dále jen „občanský zákoník“: čl. 123 odst. 1 bod 1

Stručné shrnutí skutkového stavu a řízení

- 1 Žalovaná (banka) uzavřela s několika právními předchůdci žalobkyně (spotřebiteli) smlouvy o spotřebitelském úvěru.
- 2 Úvěry, které jednotliví spotřebitelé sjednali, byly splaceny před uplynutím doby splatnosti.
- 3 Spotřebitelé, kteří s žalovanou uzavřeli jednotlivé smlouvy o spotřebitelském úvěru, postoupili žalobkyni na základě smluv o postoupení pohledávek své nároky na vrácení nákladů podle čl. 49 odst. 1 a 2 ve spojení s čl. 5 bodem 6 písm. a) a b) zákona o spotřebitelském úvěru (vrácení neúrokových nákladů úvěru), které jim příslušely vůči žalované.

- 4 Žalobkyně, která tyto nároky nabyla, požaduje, aby jí žalovaná vydala uvedené smlouvy o spotřebitelském úvěru spolu s obchodními podmínkami platnými pro každou z těchto smluv, vedlejšími smlouvami, včetně pojistných smluv a jejich všeobecných podmínek, a poskytla určité informace, neboť jmenovaní spotřebitelé vyhotovení těchto smluv nemají (ztratili je).
- 5 Dále se žalobkyně domáhala, aby byla žalované uložena povinnost konat v podobě poskytnutí určitých informací v souvislosti s uzavřenou smlouvou o úvěru.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 6 Je nesporné, že mezi žalovanou a právními předchůdci žalobkyně byly sjednány smlouvy o spotřebitelském úvěru.
- 7 Žalovaná odmítá žádosti žalobkyně vyhovět a tvrdí, že neexistuje žádný právní důvod pro to, aby žalobkyni (stejně jako jejím právním předchůdcům) poskytla požadované dokumenty ve formě smluv, a to ani v případě, že spotřebitelé – jako v tomto případě – zprostili žalovanou bankovního tajemství a zmocnili žalobkyni k vyžádání úvěrových smluv sjednaných mezi žalovanou a jednotlivými spotřebiteli.

Stručné odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 8 Podle předkládajícího soudu vyvstala otázka, která vyžaduje výklad unijního práva, konkrétně článku 16 směrnice 2008/48 ve spojení se zásadou efektivit unijního práva. Není pochyb o tom, že jak unijní normotvůrce, tak vnitrostátní zákonodárce ve snaze zajistit spotřebiteli zvýšenou ochranu stanovili, že v případě předčasného splacení úvěru může spotřebitel získat zpět část nákladů zaplacených v souvislosti s úvěrovou smlouvou. Z ustanovení vnitrostátního práva však vyplývá, že existenci tohoto nároku musí prokázat žalobce (spotřebitel), což se neobejde bez toho, aby soudu předložil důkaz v podobě smlouvy.
- 9 Zdá se, že bez smlouvy a informací o způsobu splacení úvěru není možné, aby spotřebitel vyhodnotil zaprvé správnost věřitelem provedeného výpočtu neúrokových nákladů úvěru, které mají být vráceny, a zadruhé ekonomickou výhodnost podání žaloby. To pak vyvolává vážné pochybnosti o účinnosti práva přiznaného spotřebiteli na vrácení poměrné části neúrokových nákladů spotřebitelského úvěru v situaci, kdy si spotřebitel nemůže vůbec ověřit, zda a v jaké výši má nárok na vrácení neúrokových nákladů úvěru.
- 10 Předkládající soud poznamenává, že spotřebitel není povinen uchovávat vyhotovení smlouvy. Spotřebitel zpravidla nemá technickou možnost trvale si uložit vyhotovení uzavřených smluv, vzhledem k tomu, že smluvní strany, na které se ustanovení článku 49 zákona o spotřebitelském úvěru vztahuje, jsou zpravidla osoby s nízkými příjmy, které uzavírají četné krátkodobé zápůjčky

splňující definici spotřebitelského úvěru. Za této situace je tedy možné, že tito spotřebitelé ztratí vyhotovení smlouvy, které jim bylo vydáno, a že v době předčasného splacení spotřebitelského úvěru již mnozí z nich nebudou mít vyhotovení smlouvy, což jim znemožní účinně ověřit nároky, které mají vůči věřiteli na základě článku 49 zákona o spotřebitelském úvěru.

- 11 Běžnou praxí je splacení předchozího úvěru sjednáním nového závazku. V takové situaci nedochází k převodu peněžních prostředků na účet spotřebitele, a spotřebitel proto nemá přesné informace o tom, kdy byl dluh splacen.
- 12 Situaci spotřebitele nezlepší ani to, že se může obrátit na soukromé společnosti, které nabízejí informace o jeho dluhu. To by znamenalo další poplatky, které by mohly představovat překážku pro uplatnění nároku, který mu přísluší podle unijního práva. Tyto informace navíc nejsou úplné a nemusí nutně obsahovat informace o všech vzniklých závazcích.
- 13 Je pravda, že podle polského procesního práva je možné, aby soud uložil určené osobě povinnost vydat určité písemnosti (článek 248 občanského soudního řádu), ale taková povinnost nemůže sloužit k upřesnění nároku a uplatní se až po podání žaloby.
- 14 Podmínkou pro podání žaloby je, že nárok musí být přesně vymezen (čl. 187 odst. 1 bod 1 občanského soudního řádu), což není možné, aniž by spotřebitel nebo jeho právní nástupce měl k dispozici smlouvu o úvěru a informace o datu, kdy byl dluh splacen. V takové situaci bude muset předseda senátu vyzvat k odstranění formálních nedostatků žaloby (čl. 130 odst. 1 občanského soudního řádu) a v důsledku toho, nebude-li možné je odstranit, může být žaloba vrácena, což bude mít za následek, že nevyvolá žádné účinky, které zákon s jejím podáním spojuje (čl. 130 odst. 2 občanského soudního řádu).
- 15 Spotřebiteli zastoupenému profesionálním zmocněncem bude rovněž hrozit vrácení žaloby bez výzvy k odstranění jejích vad (článek 130^{1a} občanského soudního řádu), s případným právem na odstranění vad žaloby do jednoho týdne od doručení usnesení o vrácení (čl. 130^{1a} odst. 3 občanského soudního řádu).
- 16 Pokud by naopak spotřebitel uplatnil svůj nárok v náhodné výši, pak by v případě návrhu převyšujícího skutečně dlužnou částku byl v řízení neúspěšný a musel by nést jeho náklady. V polské soudní praxi se ustálilo přesvědčení, že žalobce, který vezme žalobu zpět nebo jehož žaloba je zamítnuta, je ve věci neúspěšný, ledaže žalovaný v průběhu řízení provede platbu.
- 17 Ve vnitrostátní soudní praxi se samozřejmě uznává, že žalobce může prokázat, že podání žaloby bylo nezbytné k uplatnění jeho práv, a v takovém případě nebude zatížen výše uvedenými náklady. Situace, o jakou se jedná v tomto řízení, však není v ustálené soudní praxi řešena, takže je možné, že některé soudy v takové situaci rozhodnou, že ztrátou smlouvy spotřebitel sám zavinil nemožnost prokázání výše pohledávky, a proto by měl nést její náklady. Neuložení nákladů řízení osobě podávající žalobu, která následně vezme žalobu částečně zpět, je

výjimkou ze zásady odpovědnosti účastníků za výsledek soudního řízení (čl. 98 odst. 1 občanského soudního řádu). Tato výjimka podléhá restriktivnímu výkladu, což pro spotřebitele při podání žaloby vytváří značnou nejistotu.

- 18 Pokud by spotřebitel podal žalobu na nižší částku, než mu náleží, mohl by se vystavit promlčení zbývajících částky, která mu náleží. V ustálené vnitrostátní soudní praxi se uznává, že ustanovení článku 123 občanského zákoníku, které upravuje okamžik, kdy dochází k přerušení běhu promlčecí doby, stanoví, že běh promlčecí doby se zpravidla přerušuje podáním žaloby, avšak pouze ve vztahu k té části nároku, která byla uvedena v žalobě.
- 19 Výjimka z tohoto pravidla se vztahuje pouze na nároky, které nelze určit v době podání žaloby, protože vyplývají z ocenění konkrétního majetku provedeného soudem k určitému okamžiku. O takovou situaci se v tomto případě nejedná.
- 20 Neexistence smlouvy také neumožňuje spotřebiteli posoudit, zda se mu uplatnění jeho nároku vůbec vyplatí, nebo zkontrolovat, zda byl jeho úvěr po předčasném splacení správně vyúčtován. Spotřebitel je slabší smluvní stranou a na rozdíl od podnikatelů nemá k dispozici nástroje, které by mu umožnily uchovávat v neporušeném stavu všechny dokumenty, které jsou pro něj důležité. Ztráta vyhotovení smlouvy získaného v době jejího uzavření tak zbavuje spotřebitele reálné možnosti uplatnit své nároky podle čl. 49 odst. 1 a 2 zákona o spotřebitelském úvěru (tj. nároky založené přímo na článku 16 směrnice 2008/48) a posoudit důvodnosti uplatnění těchto nároků.
- 21 Z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že vnitrostátní soudy musí zajistit účinnost unijního práva. Tento požadavek rovněž znamená, že v situaci, kdy je to nezbytné, jsou soudy oprávněny použít opatření, která nejsou stanovena normami vnitrostátního práva (rozsudek Soudního dvora ze dne 19. června 1990, Factortame a další, C-213/89, EU:C:1990:257). Předkládající soud pochybuje, zda s ohledem na zásadu efektivity unijního práva vyplývá z článku 16 směrnice 2008/48 právo požadovat dokumenty, jako je smlouva o spotřebitelském úvěru, který byl předčasně splacen, a informace o datu a výši splacení úvěru, pokud je získání těchto dokumentů nezbytné pro posouzení důvodnosti podání žaloby a pro podání úspěšné žaloby, aniž by se dotyčný vystavoval tomu, že bude muset protistraně nahradit náklady řízení nebo že bude část nároku promlčena.
- 22 Pokud by spotřebiteli takový nárok nepříslušel, bylo by pro něj podstatně obtížnější uplatnit svá práva podle článku 16 směrnice 2008/48. S podáním žaloby by totiž bylo spojeno značné riziko, které by mohlo odradit od uplatnění výše uvedeného nároku.
- 23 Samotná neexistence smlouvy rovněž zbavuje spotřebitele práva posoudit, zda je vůbec nutné a nákladově efektivní podniknout právní kroky. Spotřebitel nebo postupník (v důsledku smlouvy o postoupení pohledávky) tak nemá možnost jasně zjistit svou situaci, což ho může také odradit od podání žaloby proti věřiteli. Všechny tyto okolnosti znamenají, že výše uvedené subjekty jednak nemohou

prokázat svá práva vůči věřiteli a jednak je uplatnění těchto práv, pokud se rozhodnou podat žalobu i přes absenci jednoznačného posouzení oprávněnosti jejich nároků, značně ztíženo (vzhledem k závažným rizikům, která jsou pro žalobce spojena s podáním žaloby).

PRACOVNÍ DOKUMENT